

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

Rapport 2 2018

Kulturhistoriske registreringar

I samband med utviding av planområdet for områdeplan Rong senterområde, planid 1259 2002 0001.

Forord

Etter omorganiseringa av kulturminnevernet i 1990 vart ansvaret for automatisk freda kulturminne i plansaker overført til fylkeskommunane. I Hordaland fylkeskommune er det Fylkeskonservatoren ved Kultur- og idrettsavdelinga som utfører det kulturminnefaglege arbeidet. Planområda vert sjekka ut i høve til arkivopplysningar om kjente automatisk freda kulturminne. Det vert og gjort ei kulturminnefagleg vurdering om det må gjerast arkeologiske registreringar i felt.

Den arkeologiske registreringa i felt har som mål å finne ut om eit planlagd tiltak vil komma i konflikt med automatisk freda kulturminne (eldre enn 1537). I den grad tiltaket vil verka inn på nyare tids kulturminne vil desse bli kort omtalte.

Denne rapporten er utarbeidd på bakgrunn av arkeologisk registrering i felt. Rapporten gjev opplysningar om arbeidsomfang, utstrekning og karakter av registrerte kulturminne, og om framlagde planar er i konflikt med kulturminne.

INNHALD

1. Samandrag	4
2. Bakgrunn	4
3. Kulturminne og kulturmiljø – nokre sentrale omgrep	9
4. Metode	10
5. Metode	12
6. Tidligare funn - kjende automatisk freda lokalitetar	13
7. Undersøkinga.....	13
8. Konklusjon	15

Figurliste

Figur 1 Oversiktskart med planområdet markert.	5
Figur 2 Oversiktskart, planområdet markert med raudt punkt.	6
Figur 3. Utsnitt frå plankartet, det utvida området ligg til venstre for den raude linja.	7
Figur 4 Oversiktskart, det utvida området.....	8
Figur 5 Flyfoto, det utvida området.	8
Figur 6 Oversikt over dei arkeologiske periodane.	9
Figur 7 Strandforskyvingskurve for Øygarden.	11
Figur 8. Oversikt over den utvida delen av planområdet.	12
Figur 9 Oversiktskart, automatisk freda kulturminne i nærområdet. Den utvida delen av planområdet er markert med raud pil.	13
Figur 10 Arbeidsbilete.....	14
Figur 11 Oversiktskart med prøvestikk.	14
Figur 12 Oversiktskart med prøvestikk.....	15

For feltfoto viser ein til HFK sitt fotoarkiv «Fotostation».

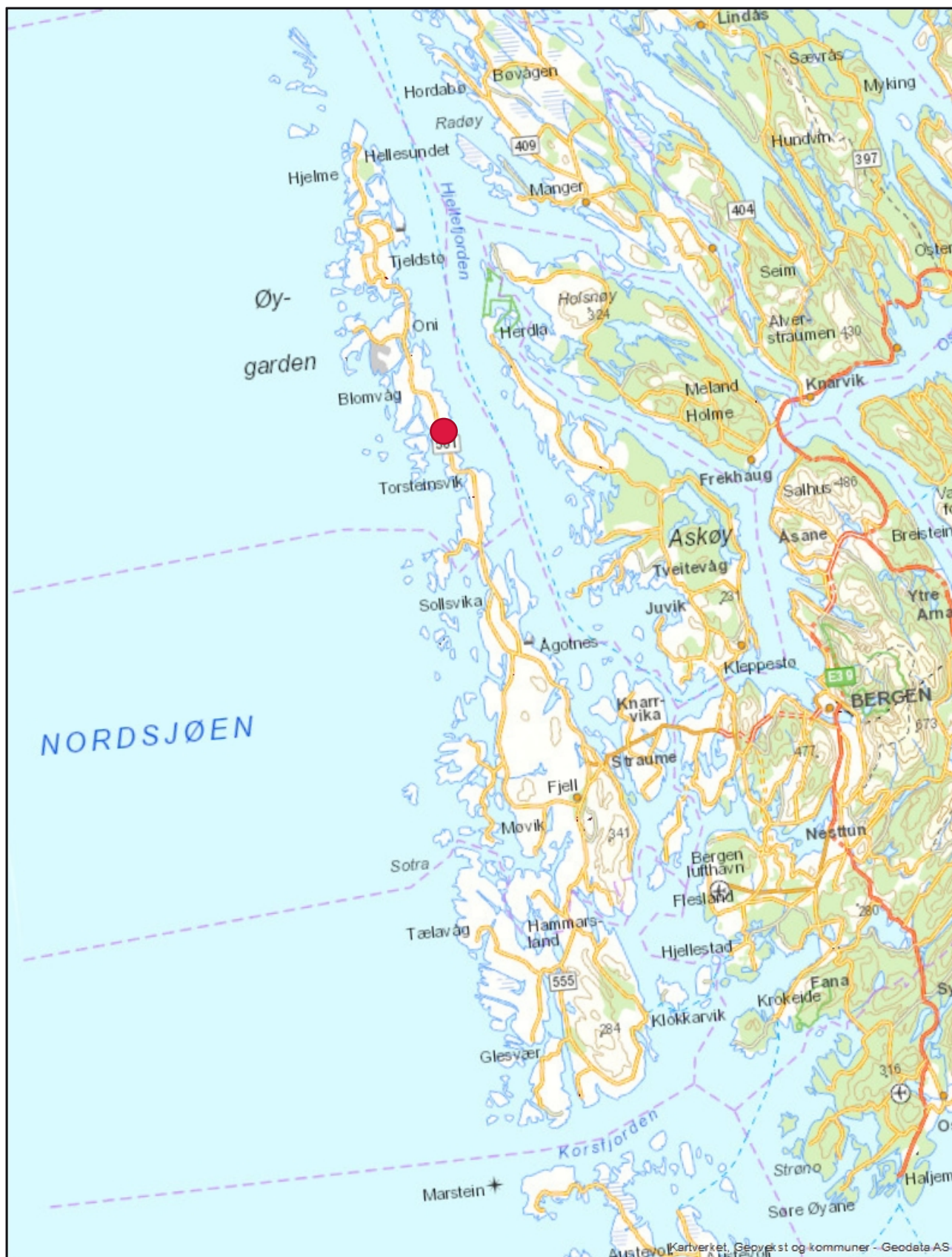
1. SAMANDRAG

I samband med offentlig ettersyn av områdeplan for Rong senterområde, gnr. 38 bnr. 500 m.fl., Øygarden kommune, vart planområdet utvida noko mot sørvest. Fylkeskonservatoren ved Hordaland fylkeskommune gjennomførte difor ei arkeologisk registrering i den utvida delen av planområdet, med siktemål å kartleggje eventuell konflikt med automatisk freda kulturminne. Registreringa vart gjennomført utført 20. april 2018 av Henriette Hop Wendelbo, Louise Bjerre Petersen, Ailén Moltu Frækhaug og Anders Strandheim Wahlborg. Rapport er skriven av Anders Strandheim Wahlborg.

Det vart grave 10 prøvestikk i den utvida delen av planområdet. Det vart ikkje gjort funn av automatisk freda kulturminne.

2. BAKGRUNN

I samband med varsel om oppstart av arbeid med Rong senterområde, i 2013, gjennomførte Fylkeskonservatoren ved Hordaland fylkeskommune arkeologiske registreringar i det dåverande planområdet (Rapport 33-2013). Då planforslaget vart lagt ut til offentlig ettersyn var planområdet noko utvida i sørvest; gnr. 38 bnr. 7. På bakgrunn av dei tidlegare kjente funna i nærområdet, samt dei topografiske tilhøva vart den utvida delen av planområdet vurdert til å ha potensial for funn av automatisk freda kulturminne under marka. Det var derfor naudsynt med ei arkeologisk registrering. Saksnummer i saka er 2018/8568.

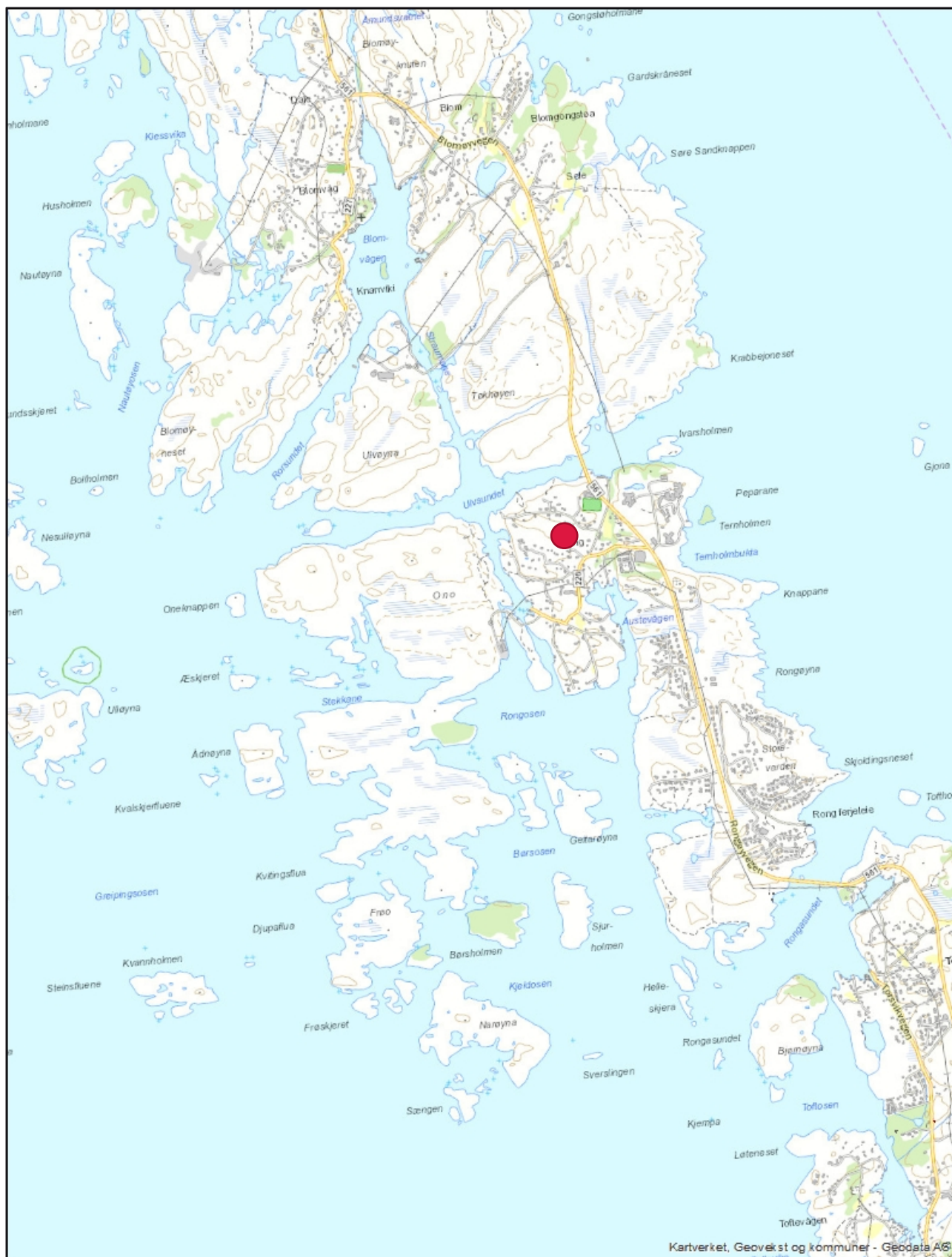

**HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

0 7 500 15 000 Meter

Figur 1 Oversiktskart med planområdet markert.

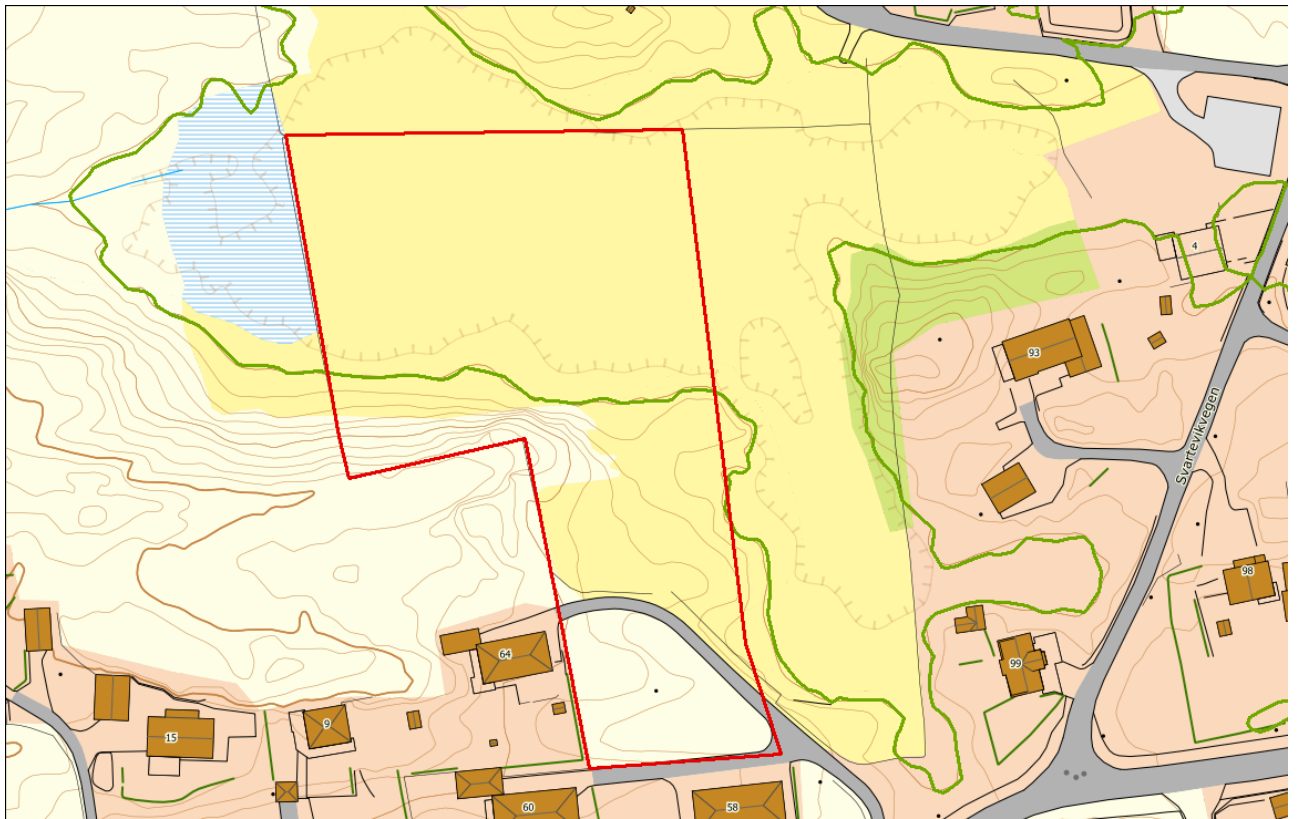

**HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

0 800 1 600 Meter

Figur 2 Oversiktsskart, planområdet markert med raudt punkt.

 **HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

Date: 18.06.2018

0 35 70 Meter

Figur 4 Oversiktskart, det utvida området. Grøn linje markerer 15 moh.

 **HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

Date: 07.05.2018

0 35 70 Meter

Figur 5 Flyfoto, det utvida området.

3. KULTURMINNE OG KULTURMILJØ – NOKRE SENTRALE OMGREP

Kulturminne er konkrete spor etter menneske som levde før oss. Dei omfattar òg stader det er knytt historiske hendingar, tru eller tradisjonar til, jf. kulturminnelova § 2, 1. ledd. Kulturminne kan til dømes vere hus, gravhaugar, tufter, båtar og vegar. Desse kan vere frå tidlegare tider eller frå vår eiga tid.

Med *kulturmiljø* er meint eit område der kulturminne er ein del av ein større heilskap eller samanheng. Kulturmiljø kan til dømes vere ein bydel, eit gardstun med landskapet ikring, eit fiskevær eller eit industriområde med fabrikkar og bustader, jf. kulturminnelova § 2, 2. ledd.

Eit stort tal med verdifulle kulturminne er freda. Gjennom kulturminnelova er kulturminne frå oldtid og mellomalder (inntil år 1537), ståande bygningar eldre enn 1650 og samiske kulturminne eldre enn 100 år automatisk freda. Lova inneheld òg eigne lovføresegner om vern av skipsfunn. Kulturminnelova § 4 inneheld ei liste av ulike typar kulturminne som er automatisk freda. I kulturminneforvaltninga vert det også ofte skilt mellom automatisk freda kulturminne, også kalla fornminne, og nyare tids kulturminne.

Arkeologiske periodar		Ukalibrert BP	Kalibrert BC/AD
Eldre steinalder	Tidlegmesolitikum (TM)	10 020 – 8900 BP	9500 – 8000 BC
	Mellommesolitikum (MM)	8900 – 7690 BP	8000 – 6500 BC
	Seinmesolitikum (SM)	7690 – 5230 BP	6500 – 4000 BC
Yngre steinalder	Tidligneolitikum (TN)	5230 – 4700 BP	4000 – 3300 BC
	Mellomneolitikum, periode A (MNA)	4700 – 4100 BP	3300 – 2600 BC
	Mellomneolitikum, periode B (MNB)	4100 – 3800 BP	2600 – 2300 BC
	Seinneolitikum (SN)	3800 – 3500 BP	2300 – 1800 BC
Bronsealder	Eldre bronsealder (EBA)	3500 – 2900 BP	1800 – 1200 BC
	Yngre bronsealder (YBA)	2900 – 2440 BP	1200 – 500 BC
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 BP	500 – 0 BC
	Romertid	2010 – 1680 BP	0 – 400 AD
	Folkevandringstid	1680 – 1500 BP	400 – 570 AD
Yngre jernalder	Merovingartid	1500 – 1210 BP	570 – 780 AD
	Vikingtid	1210 – 1000 BP	780 – 1030 AD
Mellomalder	Tidlig mellomalder		1030 – 1150 AD
	Høgmellomalder		1150 – 1350 AD
	Seinmellomalder		1350 – 1537 AD

Figur 6 Oversikt over dei arkeologiske periodane.

Dei aller fleste av dei automatisk freda kulturminna er enno ikkje registrert. Det er ulike årsaker til dette. Mest vanleg er at dei ligg under dagens markoverflate, og ikkje er synlege. Det kan og

skuldast at ein aldri har leita etter kulturminne i desse områda, eller at kulturminna er så overgrodd at dei ikkje lenger er synlege. Så lenge kartfesting og registrering av automatisk freda kulturminne aldri vil bli fullstendig, er ein i offentleg forvaltning og arealplanlegging avhengig av den informasjonen og dei data kulturminnevernet får fram gjennom registreringsarbeidet. Ved planlegging av offentlege og større private tiltak pliktar den ansvarlege å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk freda kulturminne, jf. kulturminnelova § 9. Ved andre tiltak som inneber endra arealbruk og tiltak i marka, er det arkeologiske undersøkingar etter § 11 i kulturminnelova som skal sikre at både kjente, og hittil uregistrerte automatisk freda kulturminne ikkje vert øydelagde som følgje av eventuelle brot på § 3 i kulturminnelova.

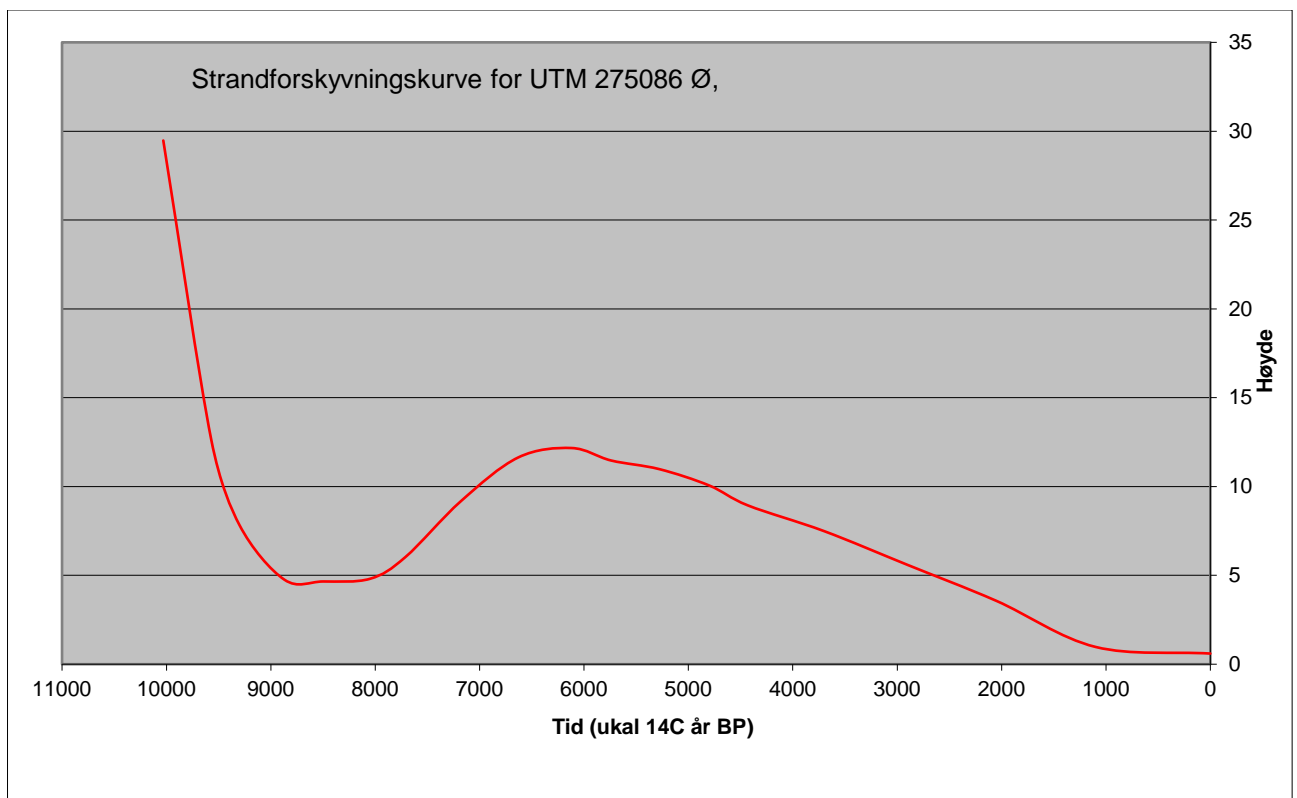
Kulturminne frå nyare tid (yngre enn 1537) har meir eller mindre stor verneverdi, men er med unntak av ståande bygningar eldre enn 1650 i utgangspunktet ikkje automatisk freda. Dei kan verte freda etter § 15 i kulturminnelova eller verte regulerte til vern med heimel i plan- og bygningslova. I SEFRAK-registeret er kulturminne frå før 1900 (hovudsakleg ståande bygningar) registrert. I nokre områder er òg kulturminne frå etter 1900 SEFRAK-registrert.

4. METODE

Sidan førhistoriske spor etter menneske ofte ikkje er synleg på markoverflaten, vil registreringsmetode vanlegvis innebere graving manuelt med spade, prøvestikking, eller ved hjelp av gravemaskin, maskinell fleteavdekking. I område kor ein reknar med funn av synlege kulturminne vert det søkt i overflata. Ofte vert fleire metodar nytta på ei og same registrering. Kva metode som er vald avheng av topografi, høgd over havet og kva type kulturminne ein reknar med å kunne påvise.

Prøvestikking er den mest nytta metoden for å påvise kulturminne frå steinbrukande tid, men kan også nyttast til å påvise yngre kulturminne. Ved bruk av denne metoden sonderar ein fyrst med eit jordborr etter lausmassar. Ved påvising av lausmassar grev ein så prøvestikk med spade. Prøvestikka er om lag 40 x 40 cm. Den oppgrave massen under torva vert vassålda i såld med 4 millimeter maskevidde. Slik vil funn av reiskapar og avslag etter reiskapsproduksjon vere lett å finne.

Landskapet har endra seg mykje sidan førhistorisk tid, enten ved at tidlegare tiders busetjingsområde har gått ut av bruk og grodd att, ved moderne påverking eller ved landheving. Det er utarbeidd kurver over eldre strandlinjer for Hordaland (Lohne 2006; sjå også Rommundset 2005 og Vasskog 2006). Dette kan vere ein god reiskap til å forstå landskapsendringar over tid. Strandlinekurver er også ein metode ein nyttar for å datere steinalderlokalitetar innanfor ei gjeve ramme. Ei strandlinjekurve for det gjeldande området er vist på figuren under.

Figur 7 Strandforskyvningskurve for Øygarden.

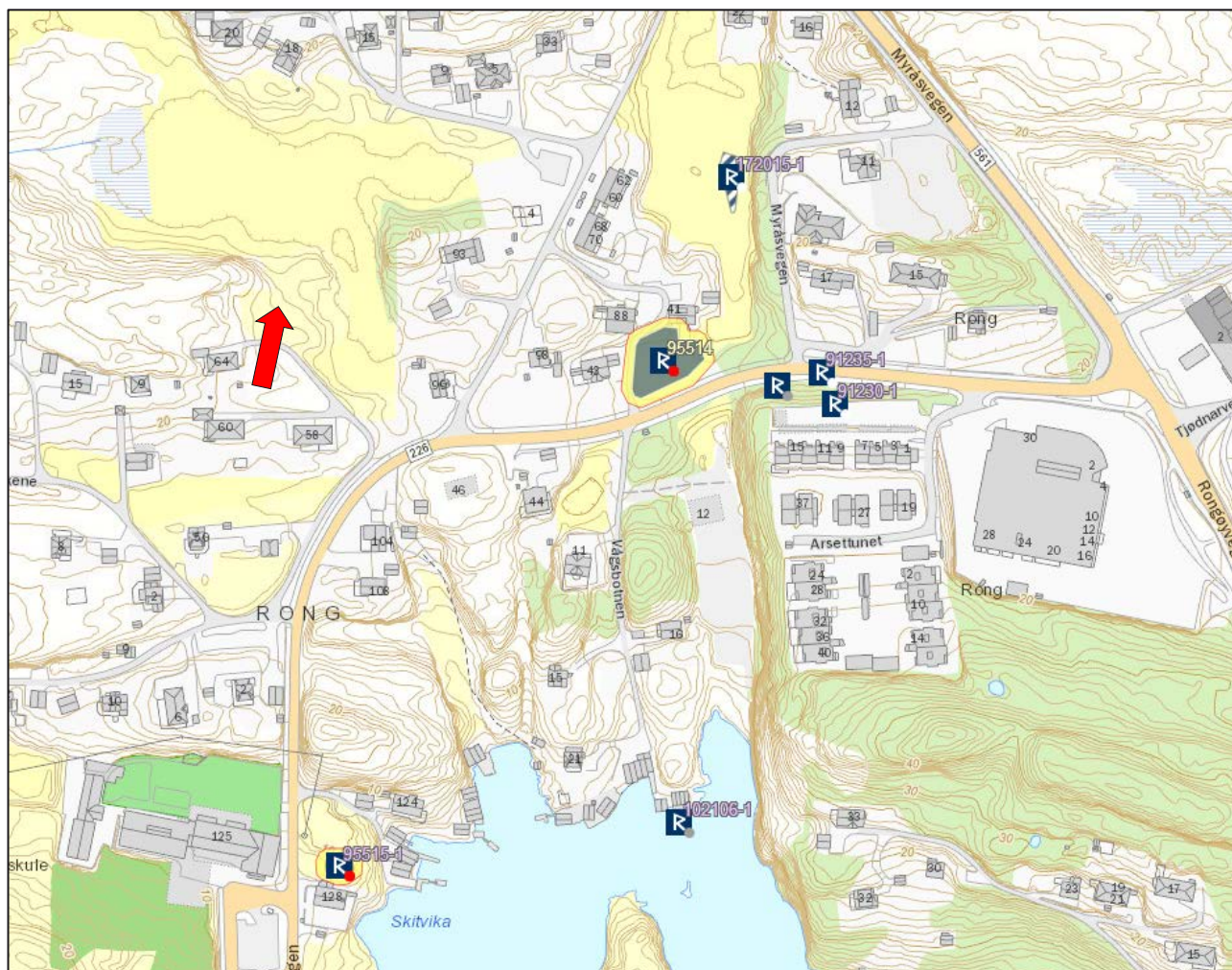
5. OMRÅDET

Planområdet ligg på Rong, i Øygarden kommune. Den utvida delen av planområdet ligg på eigedomen gnr. 38 bnr. 7, på omlag 15-20 moh. Store delar av området består av oppdyrka myr, medan det i sørvest ligg ein liten rygg. Her er det berg i dagen på fleire stader, med noko masse innimellom.

Figur 8. Oversikt over den utvida delen av planområdet.

6. TIDLIGARE FUNN - KJENDE AUTOMATISK FREDA LOKALITETAR

Figur 9 Oversiktskart, automatisk freda kulturminne i nærområdet. Den utvida delen av planområdet er markert med raud pil.

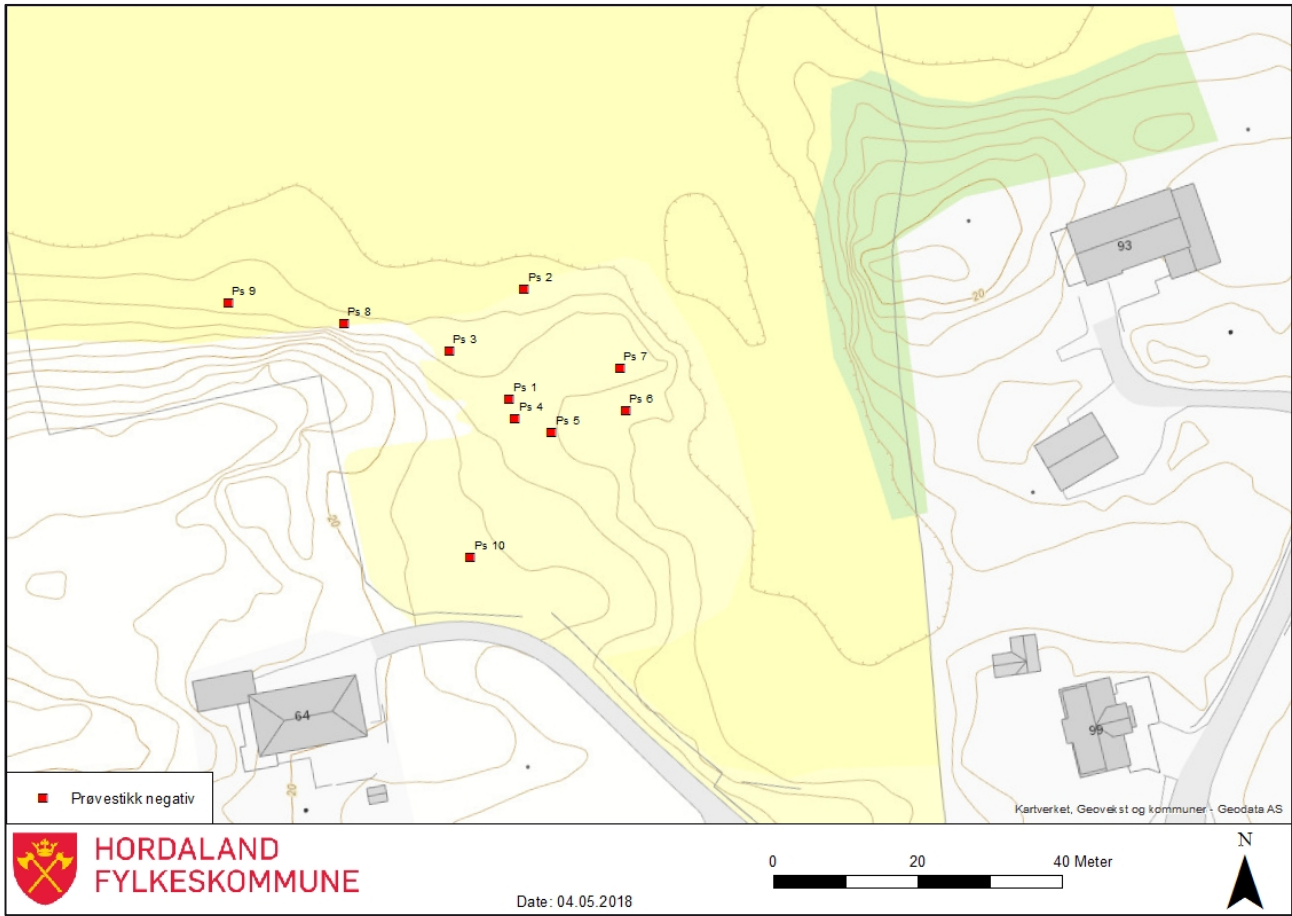
Det var frå før ikkje kjend nokon automatisk freda kulturminne innanfor planområdet, men i nærområdet er det kjent fleire kulturminne, hovudsakleg lokalitetar frå steinalderen.

7. UNDERSØKINGA

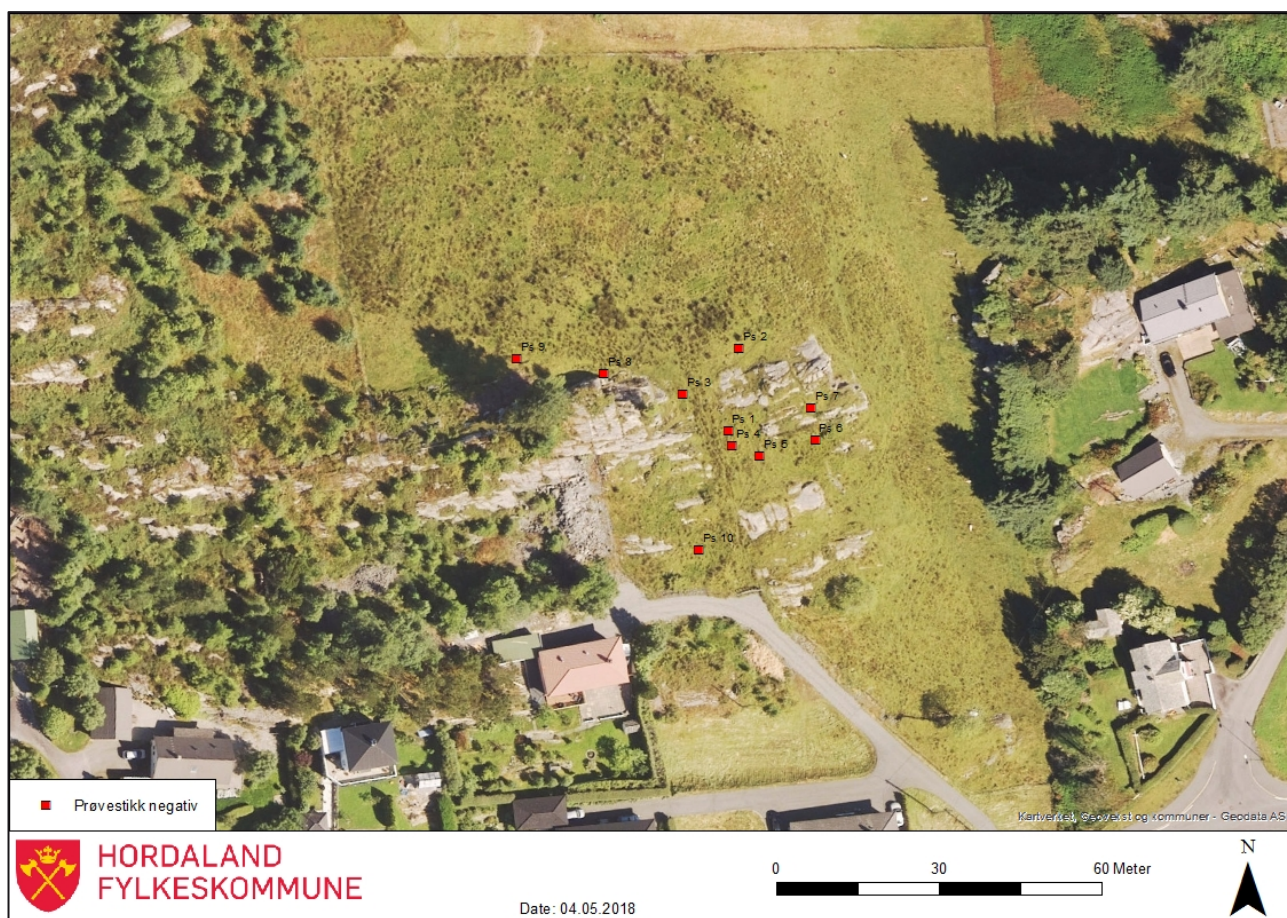
Registreringa vart utført 20. april 2018 av Henriette Hop Wendelbo, Louise Bjerre Petersen, Ailén Moltu Frækhaug og Anders Strandheim Wahlborg. Det vart grave 10 prøvestikk i den utvida delen av planområdet. Det vart ikkje gjort funn av automatisk freda kulturminne.

Figur 10 Arbeidsbilde.

Figur 11 Oversiktskart med prøvestikk.

Figur 12 Oversiktskart med prøvestikk.

8. KONKLUSJON

Den arkeologiske registreringa på gnr. 38 bnr. 7. på Rong, i Øygarden kommune vart gjennomført 20. april 2018. Det vart ikkje gjort funn som kjem inn under Kulturminneloven § 4. Det vart heller ikkje påvist andre verneverdige kulturminne i planområdet.

Litteratur

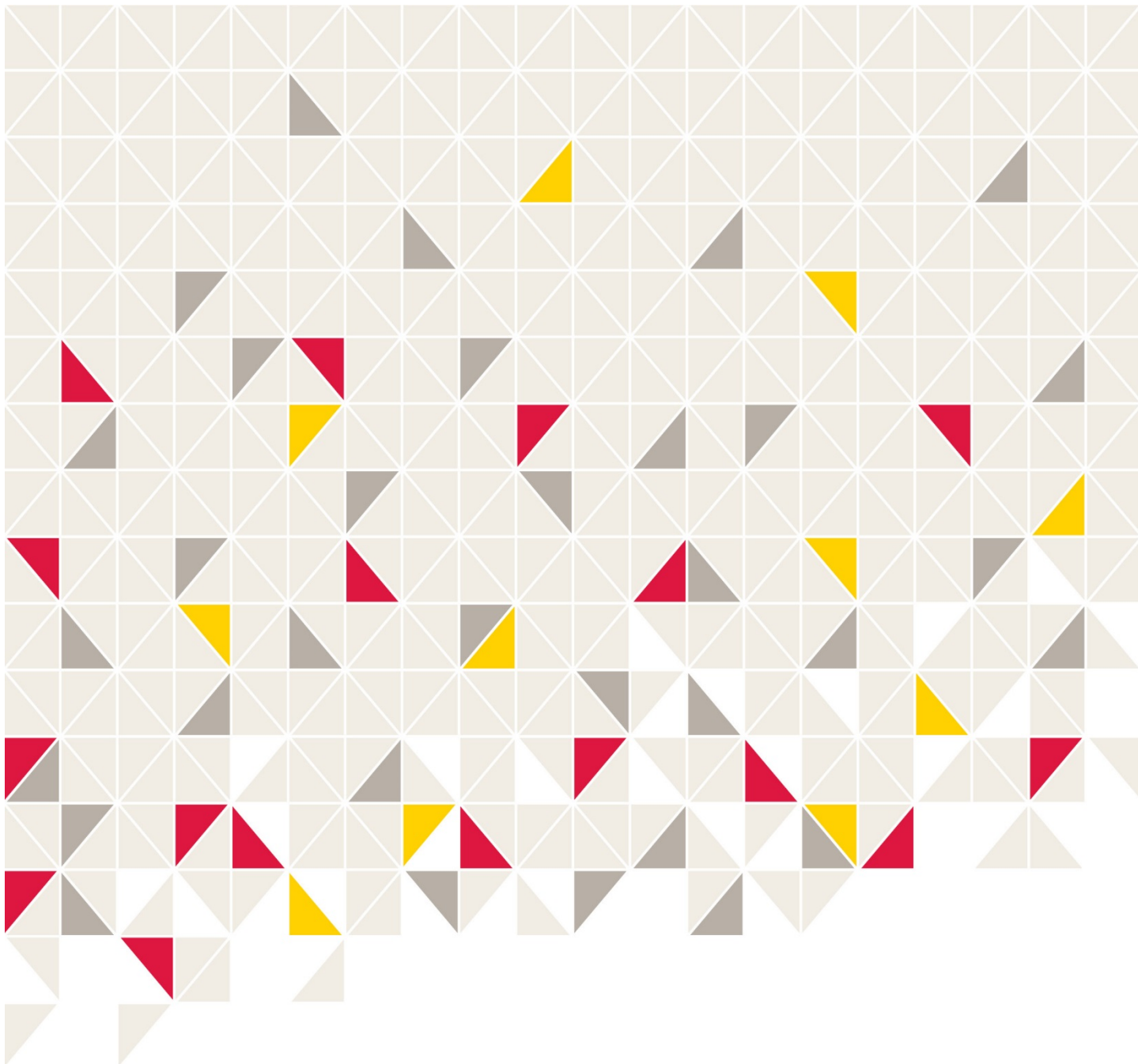
Helskog, K., Indrelid, S. & Mikkelsen, E. 1976. *Morfologisk klassifisering av slåtte steinartefakter*. Universitets Oldsaksamlings årbok 1972-1974.

Lohne, Ø.S. 2006: *SeaCurve_v1 – Teoretisk beregning av strandforykningskurver i Hordaland fra UTM koordinater (MS Excel regneark)*.

Rommundset, A. 2005: *Strandforykning og isavsmelting i midtre Hardanger*. Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen.

Vasskog, K. 2006: *Holosen strandforykning på sørlige Bømlo*. Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen

<https://askeladden.ra.no>

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen
Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir vidaregåande opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for veksamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur. Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

